

В. И. ЛЕНИННИН ТӨРҮТТҮНГӨН ХҮНҮНДӨН БЭЭР 90 ЧЫЛ БОЛУРУНГА ЛЕНИНЧИ ЭВИЛЭЛ

1917 чылдың май 22-де Петроградта тараачынар депутаттарының бирги Бүгү-россий съездинде В. И. Ленинниң чүве чугалап турары.

боду-ла кыдыр эвилел дугайында Ленинниң идеяны көргүзүп болуп турган.

А ажилчыларнын болгаш тараачыларнын акы-думалышкы чакгыс эинин дугайында саягыш-сеткилдиг ханыштын болушунун чыгыш чөйрөгө болулап турган. Хамоническ районга болган бир хураалды дугайында «Правда» мынчаар бижээн:

«1500 кижилер олуттуу залга кирер экитеринде эгелеш анык-бүрү национал кентерлиг кижилер тыйып олутупкан. Эвилел дугайында илеткелди кичээнгил диннаан. Айтырылган бижээн сазынына дамычылар үргүчүлүп турган. Делгелге хамарышкан, а колдуунда-ла фабрика-завод кылыларнын өртөөнү аар болгаш хабар өртөөнү чык бооп турарынын дугайында айтырылган болган, хей-хей кижилер Ильянин кадынын дугайында база айтырып турганнар. Ол кезинде эки-не солун чулуу тараачыларнын саналары болган...»

Ставрополь губерниядан келген тараачын Юренко санал бээр-биле туруп келген, оон толунда ажилчыларга тусыры-биле экилген Кызыл тук.

Юренко оон чугалаанга болза: «Делгелге келер аас-кежик бистин үлүүвүске оонашты. Мында бистин чуруттуу аажок хей байлаларын көрдүк. Бистер, тараачылар, адым саймал-дыр бис. Заводтарда кылып бүдүрүп турар чүдүлери кээде, аргалык-ла болза, дүргөн бээрин ажилчылардан дилеп тур бис», Юренко саналын дооскан. Кызыл тукту райсоветтин даргазына тыыскап болган ошол ошол турган. Саратовчулар, волынчылар, екатериносавтар, пермичилер база санал бергенер. Хулаал алышкын дээш шупту-ла өөрүп четтиринишкын илередиш турганнар.

«Качука», «Гознак» фабрикаларын тээлекчилер тараачыларга хайры байыры чедирген. Тараачыларга дузалар дээш бүгү-ле күште-рин салырын ажилчылар бүдүрүп, биске деткимчени көргүзүп деп тараачыларны кыйгырганнар.

Амыр-дым чок күженишкын ажилга органиамин кошкандык Ильяч аарыг чыткан. Аарыг түр үе-

де ону «салыпканы» ол чүве ийке-ле, азы чаныш-сыныш чок Ленинни күзөл-сорууткун чүткүлү ол чүве ийке-ле, Владимир Ильич Октябрьдин 19-та Москвага кенерген чедип келген. Ильячинин делгелге чорашын база-ла чугаа чок, апаа чедип кээр деп кым-даа болгашан ужурунда өвү эскербиш барган.

Кажан-бир үеде улуг чогаалчы ол минуталарда Ленинни бодолдорун ханы утказын билеп амыр дээш бүгү күжүн салып, орадамыр магат чок. Илчала-даа кайтамчык хуорайны туруп, 100 муң тараачыларын чапал келдирген, күш-ажылчы тараачыларга хамарыштыр бодуун револютуу хулааларын күжүдирин кайтамчык үлгү-чигеэн, оон биле Ленинни эвилелди бедик үлгү-герин көргүскөн совет ажилчы апарларын тээлекчилер Москва пролетариатынын дугайы Ильяч чоргалар-биле бодавайып барган шыдаас турган деп чүве билингир-дир.

Ол үеде бээр Москва-Хемче чеже хире хей сулар апаан дээр. Илчала-даа ажилчынын аныгын тараачылар биле эвилел, Ильячинин чарып чорашын ышкан, улам-на быжык апарган. Ажилчыны аныг тараачыларын бодуун соо-биле эдеришкан, бирги кээде ажил-агый делгелгезинин көрүчүлериин чугаа күзөп болуп турганын анык чаа амыралык чедирип келген. Ховунун ажил-ишчилери ажилчыны аныгдан ийн миллион кан апарганы (15 айт күжүне шилчидерге) алганнар...

Партиянын Топ Комитетинин 1959 чылдагы декабрь Пленуму саягышкы кирип келер-дир, апаа колхозтарын болгаш совхозтарын муң чыгыш муңагыш кижилери олутушкан болгай. Олардан хей кижилер Пленумун илдинден санал бергенер, оон иштинде 37 чылдын мурунда Москванын ажилчыларына Кызыл тукту тыыскап азым-тарачын Юренкога чыгыш чурттуу—Ставропольега суралып койжуу, Социалисттик Күш-ажылды Мадыры Иван Малащенко баа, хей миллион тараачылардын «мүжүзүндө» Юренко ажилчыларга кыйгыры хамар чокка артпаан. Көдөниң ажил-ишчилеринин аажок улуг бедикче көдүрүп үнеринге ажилчы аныг дузалар. Эртемнерин доктору—профессор болурунга ол талептиг деп Никита Сергеевич Хрушевтин үнелеп көргөни Иван Малащенко апаа чижик болур-дур.

СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунда ТК-нын Бирги Секретары Никита Сергеевич Хрушев кээде ажил-агыйн улам ийн механикастарын болгаш электржидеринин чуугааын демгелештишкан, колхозтарын болгаш совхозтарын машиннар талазы-биле хергелешин эң долу хандырар тээде күрүш оонадаларын күжүдиринин күсүл-биле пландан дашкаар металлдың фондун тургузарынче металлургияны кыйгырган болгай.

Ол кыйгырыгын чүткө металлургия эвес, харын күш-ажылчы колхозчу тараачылар-биле эвилел дугайында Ильячинин чагыларынга шымыч бүгү ажилчы аныг хулаал алган.

Москванын ажилчыларнын база бир муңагыш отряды—«Динамо» заводтун коллективин эгелешкын кылган. Динаможулар 1960 чылда камнап алган материалдар-биле пландан дашкаар үш муң электр моторларын бүдүрүп үндүрерин шиптирлээннер. Олар кээде ажил-агыйн механикастарын болгаш электржидеринин фондун чурутка тургузар деп саналды үндүргөннер.

Урал биле Ленинград, Украина биле Сибирь, Прибалтика биле Ордакы Азия—бүгү эвилелешкен республикалар, бүгү областар болгаш крайлар динаможуларын эгелешкын дөткөз.

Макеевканың металлургия «Ростсельмаш» заводтун коллективин чарышкы кыйгырган. Ростовтун машина туудууларына чурткан чагазынга «бис хей металлды берээли, а силер хей машиналарын берир»—деп металлургия бижээн. Ростовчулар ол кыйгырыгга харынын дораан чуртканнар. Камнап алган материалдар-биле пландан дашкаар 800 тараа комбайнларын бүдүрүп үндүрерин олар шиптирлээн. Заводтун планы аажок улуг. Эрткен чылын 36 муң «СК-3» деп комбайнларын бүдүргөн, а бо чылын 45 муңу бүдүрүп үндүрүп ужурут.

Донбасстын металлургия, дагыжылары, машина туудуулары яларь орган үезинде Кыдыр болгаш Масканың байырлыгын, ажил-агыйн аныг-биле колхозчу тараачыларын бузулбас акы-дума найырлыгын байырлыгын эрттиргенер. Хуорайны болгаш кээдин ажилчы чоннары чеди чылдын сорулаларын күжүдир даш, коммунизм дээш, чок холуудан туттунуп алгаш демисежиринге чыгыш ай күзедилин, чайтылыш чок шиптирлин ол хун көргүскөннер. Колхозтарга болгулаан Кыдыр биле Масканың байырлыгын ажилчы талазы-биле байырлыгын эрттиргенер. Хуорайны болгаш кээдин ажилчы чоннары чеди чылдын сорулаларын күжүдир даш, коммунизм дээш, чок холуудан туттунуп алгаш демисежиринге чыгыш ай күзедилин, чайтылыш чок шиптирлин ол хун көргүскөннер. Колхозтарга болгулаан Кыдыр биле Масканың байырлыгын ажилчы талазы-биле байырлыгын эрттиргенер. Хуорайны болгаш кээдин ажилчы чоннары чеди чылдын сорулаларын күжүдир даш, коммунизм дээш, чок холуудан туттунуп алгаш демисежиринге чыгыш ай күзедилин, чайтылыш чок шиптирлин ол хун көргүскөннер.

Аларжаан «Уралвагонзавод» эрткен чылын пландан дашкаар бүдүрүшкүнү күсүл-биле Свердловск областын барык бүгү колхозтарын чикк универсалдыг экскаваторлар-биле хандырган. Бо чылын кээде ажил-агый техниказын бүдүрерин бүдүн чартык катап көүдээр.

Мындыг чижектиг фактыларын муң-муну-биле көргүзүп болур. Кээде ажил-агыйн механикастарын болгаш электржидеринин пландан дашкаар фондун салдыган, ову тургузарынга он-он миллион ажилчылар киржиш турар... Бир эвес Ильяч бистин аравыска, колхозчу тараачылар-биле бузулбас эвилелди боттандырып турар ажилчы аныгын күш-ажылчы мадырыл чоруп көргөн болза, апаа кай хире өөрүп тургай эртик.

И. АРТЕМОВ.

Чоокку хүннерде

Улут-Хем районун Лепяк аттыг кээде ажил-агый артелинин тууду-жуларын 1960 чылда колхозтун тууду-жуларын мый материалдарын белеткелин күженишкын чорудуп турар. Белеткел эвеналары 1500 кубометр мый белеткээр тургаш, 1200 кубометрин кезип, оон 900 кубометрин туудуш шадеринде сөөртүп чедирген.

Көк-Чыраа кээде Советтин депутаты Монгуш Доспан-олдун удуткан эвеносу мый белеткелинин талазы-биле муңагыш ажилдап турар. Кыргыс Доржукай, Ховалыг Дөнгүр-Кара олар хүнде 7 кубометр мый кезер планын 9—10 кубометр чедирип, социалисттик чарыштын муңагышлары болуп турарлар.

Тайгада белеткелтинген мыйшты сөөртүр машиналар ажилдап турар чолаачылар Д. Бирлией, Н. Верзилов олар улуг нормазын үргүзүп амыр күжүдүп турарлар.

Тууду бригаданын кижигүннери малчынар чуруттарынга таарыштыр кылган көжүрүп чоруп 5 бакын-чыгашты кылып дооскан. Колхоз бо чылын 14 чуруттага бакынчылар тулар планын.

Колхозтун туудужулары арктан тууду мыйштын белеткелин чоокку хүннерде доозуп, оон сөөртүлгезин дүргөдир дээш хайнышкын ажилдап турар.

М. СЫГЫР-ООЛ.

Бажыңнар септелгезин шынарлыг чорудар

Чуруттага бажыңнарын тууун калаартырыңче болгаш эргижирген бажыңнарын септелгезин чорударыңче улуг кичээлге бистин чуруттаста угландырып турар. Чаа бажыңнарын тууларынга, эргилерин септелгезин хей туңгуч ажил-херенгин куруу чыл бүрүдө тускайлап берип турар. Моон тодаргай чижээн Кызыл хуорайлар көрүп болур. Облалы төвүндө 96 квартиралыг дөрт каат даш бажыңнын тууу дүргөн темпиди чоруп турар. Ону бо чылын ноябрда ажилдап киирер.

Хуорайнын Ленин кудумчула № 8, 10 бажыңнарга, № 2 уруглар асылгын бус-биле чыдылга системазын база бо чылын ажилдап киирер. Чуруттага бажыңнарын капитал болгаш агар септелгезин чорударыңче белеткел ажилда-рын «Юмунтуду» трези кылып эгелеш. Илчалаар, эрткен чылын ол трестин чоруткан септелге ажил-агыйн четпестерин демгелештишкан, ук четпестерин 1960 чылда катап-тавазын негээр херек. Кызыл партизан кудумчула № 21 чуруттага бажыңнын капитал септелгезин эрткен чылын июньда эгелеш, барык соок дүжүп келгенде арай боорда дооскан.

Чуруттага бажыңнын септелгезин мыйчаар саалап турганын кол чыдылааны чүтөл дие, трестин ажалыгын эи Зильберман-таз, тус-тус ажилдакчылары-да септелгезин эргей удутуп, септекчилерин ажилын хынап көрбей келгенде. Кызыл партизан кудумчула № 21 бажыңнын суугуларын кылып турган 4 ажилчыларын үжү үргүзүп арагалан келген, а оларын бирөөн үш арагаланы «ажарып-га» чамдык хүннерде чедиппей турган. Ол бажыңнын чыдылгага системазын шын эвес кылган. Оон ужурунда кыжын ийн суг ийн калт бажыңнын кырында хоораздан хап баткан, бажыңнын кудумчула талазында сонгаларын дүй дошта-лы берген чыткан. Чуруттага бажыңнарын септелгезин сааладыр, шынарлыг кылбас чорукка моон сонгаар төнчүү салыр терес.

Н. КИРИЛОВ.

СОВЕТ НИЖИЛЕР

Хаван ажаакчызы

СЭКП ТК-нын декабрь Пленумун шиптирлерин боттандыр-бышаан, Чаа-Хөл районун «Найырал» колхозунун хаван ажаакчызы эш Төлүш Чырык бодуун ажилын сөөлү үеде элден экижиткен. Эрткен чылын ол төрүүр хаван бүрүзүндө ортума-биле 16 хаван оолдарын колхозунга өстүрүп берген болгаш 90 амыр хаваннарын семиртип дужааган. Чеди чылдын ийги чылында өлүт бүдүрерин улам көвүдир сорулга-биле төрүүр хаван бүрүзүндө-не 17 хаван оолдарын өстүрерин, 47 тонна хаван эддин белеткээрин ол хулаалган.

Дуржулгалыг хаван ажаакчызынын сөзү оон боттут ажил-агыйн түнелгезинде карышпайн турар. Баштай төрөөн 13 хаваннарын бирөөзүндө-не ортума-биле 6 хаван оолдарын доруктуруп алган. Чыл эгезинде бөөр 60 хаваннарын семирткен, 5500 кг хаван эддин колхозунга белеткел берген. Оон дужааган хаваннарын тус бүрүзүн ортума-мак деңгизин 90 кг болган.

Төлүш Чырык хаван ажаар ажилы хей чылдарда чорудуп келген, биче эвес мергежилди чедип алган. Оон хаваннарын кажазынын ишти үргүзүп кур-

га турар. Колхозтун зоотехниги эш Колесовтун тургускан районун азуулар арбай далганы, шипкини, тараа кууруу, куурууа сизозу дээш өске-даа хоолууг чөмөр-биле хаваннарын эки чөмөргө келгенден олар хонута 780 грамм немелде деңгизин берип турар. Төлүш Чырык хаван эди бүдүреринин бот-үнеин элден чигедирин чедип алган. Ийн чыл бурунгаар ол колхоз бир центнер хаван эди бүдүреринге 1000 рубль чарыгдан турган болза, эрткен чылын 600 рубль чарыгдан.

Кызымаккай хаван ажаакчызы эш Төлүштүн өг-бүлөсинин материал-кудурт амыралынын денелди хун бүрү белиш турар. Эрткен чылын 1800 күш-хүнүн ажилдап, 11 муң рубль-ди болгаш 3600 кг тарааны ол алган.

Эт бүдүрерин көвүдир демисеге эш Төлүш Чырыктын эки көргүзүлгө чедип алганы дээш СЭКП Чаа-Хөл райком болгаш райкуудом ову чоокта чаа Хундүлөл бижип-биле шыдаан.

М. КАВАА-САРЫГ,
«Шынык» корреспонденти.

Көдээ эмчи

Танды районун «Совет Россия» колхозта эмчи, коммунист Анна Санговна Мынге совет медицинаны шугумунга 25 чыл иштинде ажилдап келген.

Мен 17 харымдан бээр ажилдап келген, чалагадан кажан-даа ойталап көрбөм мен—деп эмчи чугалап турар.

Чайны изинде-даа, кыштын чыкылаа соотунда-даа Анна Санговна колхозтун ырак фермаларына, малчыларынга үргүлчү чедип, аараан кижилерге дузаны чедирип, лекция, беседаны үргүзүп чорудуп келген.

Коммунист эш Мынге чүткө эмчи хулаалганы эки күжүдүп турар эвес, хей-ништин ажил-херенге база муңагыш чоруп көргүзүп турар. Анна Санговна колхозта партия организацион-нын эки агитатору, «Совет Россия» колхозта херөөннөр чөвү-ленин даргазы.

Ч. МААДЫР-ООЛ.

Библиотекарь

Комсомолчу Татьяна Салчак Чөөн-Хемчик районун «Октябрь 30 чылы» колхозка библиотекарь-лап эгелеш-ле ам 5 ай амыр турар. Ол кыска үенин иштинде анык кыс чонун иделгелди чаалап алган.

Салчактын ажилдаан үезинде эгелеш, библиотеканын ишти амыр, ном дептерлер чурум чыскаалдыг болгаш номчукчуларын саны өскөн. Библиотекарь номчукчуларга эелдек болгаш оларын содун номнар-биле хандырып ту-

рар. Ол чүткө суур иштинин чуруттакчыларын аразында эки ажилдап турар эвес, харын ай санында-ла ыракта кышталарга, фермаларга номнарын чедирип турар.

Ол чоокта чаа суурдан ыракта Улут-Шык, Бедик-Эленин фермаларын сазычларына солун номнарын чедирип бербишаан, «Ленинниң азу-биле өөренир, чуруттап болгаш ажилдаар» деп темалыг лекцияны номчуп берген.

Н. ОСНАЛ-ООЛ.

Чазагларда чаа кажалар

Бай-Тайга районун Сталин аттыг колхозунун мад кажалары тулар бригаданын кижигүннери колхозчу малчыларын чазагларынга чаа кажалар тулар ажилды чедипшиш чорудуп турар.

Бригаданын 12 кижигүннери хой-жу О. Докпактын чазаар хонажында 2 кажаны тууду дооскан. Ол ыш-каш Турлагла, Берт-Даг баарында чазагларда 4 кажаны немей туткан. Бо ажилга туудужулардан

А. Хертеж, Д. Бундус-оол, И. Данар-оол, И. Бугагыш олар онза илтип-лиг ажилдаан. Оон ылай тууду-жулар хойжулар Чыдым болгаш Бегин оларын чазагларынга эрг кажаларын база септөөн. Туудужулар ам Курга-Адыр деп черде ийн кодан хой чазаар хонашта кажаларын туудуп турар.

Х. КАРА-ООЛ.

Чурагайлар көргүзүп тур

Чөөн-Хемчик район бирги кварталда мурунго сүт белеткелин 120,8 хуу, эйти—185,3 хуу күжүсүткен. Мурун мурунуга ызы-ла дужаалгаларын оналгаларын колхозтар—сүт-биле 124,7 хуу, эйти-биле 146,7 хуу, чуруттагы чон—сүт-биле 25-ле хуу, эйти-биле 508 хуу күжүсүткен.

Кварталда сүт садар онаалганы: «Искра» колхоз 243,3 хуу, Ленин аттыг колхоз 196,4 хуу, «Коммунизм оюну», «Октябрь 30 чылы» колхозтар 103,3—115,1 хуу, эйти: «Искра»—383 хуу, «Хорун-Даг»—195,6 хуу, Ленин аттыг колхоз 205 хуу, «Большевик», «Коммунизм оюну», «Нызыл тараачын» колхозтар 100—137,5 хуу чедир күжүсүткөн. Көдө Советтерден квартал планын сүт-биле Баян-Тала, эйти-биле Чыргакын, Чадаана, Ийме көдө Советтер, Чада-на хуорай Совети, дуржулга станциясы 100-тен 320 хуу чедир күжүсүткенер.

Сталин аттыг колхоз (даргазы эш Ревнюк), Хайыракан көдө Совет (даргазы эш Дигин) квартал планынга сүтү 23,6 хуу, эйти 35,3 хуу чедирбиз. «Хорун-Даг» эйти планын амыр күжүсүтсе-даа, сүтү чүткө 57,8 хуу чедирген. «Октябрь 30 чылы» колхоз эйти планын 43,5 хуу чедир күжүсүткөн.

М. СЕВЕН.

Хүлээлге—бир инектен-не 2000 кг сүт

Каз-Хем районун Ленин аттыг колхозунун сазычы Ульяна Яковлева чеди чылдын бирги чылы—1959 чылда инекти-биле 48,395 кг сүтү сагган. Оон өртөз 67,753 рубль. У. Яковлева-нын айда амыр телевири орту-ма-биле 380 рубль болуп турар. Ол 1960 чылда бир инектен-не ортума-биле 2000 кг сүт са-рым хүлээген.

Чурунта: сазычы У. Яковлева сазп турар инектеринин бирөөзи-биле мады.

Фото В. Лукивтуу.

ДАШТЫКЫДА ЛЕНИНЧИ ЧЕРЛЕР-БИЛЕ

Лениннің Финляндияга чоруп турганы

Хельсинки, Тампере, Турку. Баштайгы орус революциянын уезинде болган 1917 чылдың күзүндө В. И. Ленин ол хоорайларга чоруп турган. Хамаарышпа Финляндия курулуш типты келгени база Ленинни ады-биле холбаалыг.

Тампере (шведтер Таммерфорс) — хоосталга дөш боттарынын дем каткан демөөсүнүн фин болган орус ажалчыларнын пролетары эң-сөгкү каттыштырылганын кайыдыр. Большевиктерин бирги болган ийги Таммерфорс конференцияларын Ленин ады эрттерген. Бо чүе чылдың эгезинде-де Тампере улетпурдугу улуг тп, пролетары хоорай турган. Чогууна харын оң журунда фин ажалчы шимчөөшкүнүн кескү ажалчакчы И. Сирала улуг ужурашканын организаастаарына айыл чок чер кылдыр орус социал-демократтар Тамперени сүмдөдөн. Бүгү Россиянын ажалчыларнын интернационалдык сыры каттышканынын дугайында айтырыгы шимтирлер ужураш турган партиянык элечилер сьезинин 1905 чылдың тыңчулунда Ленин, большевиктер белекенин билдирген болгай. Ийчээлжок Москвага деморук ажал ооксодышканын болган чөпсөктүгү тура халышканын эгезинин харалы-биле сьезин чымылдырып четтиспез болган Тампереге чедип келген большевик төдөөр 1905 чылдың декабрь 12-ден 17-ге чедир конференцияны эрттерген, партияны каттышканын ол конференция дөткөп чугаалаан. Амгы уезин байдалынын дугайында болган аграр айтырыгын дугайында В. И. Ленин конференцияны чүе чугаалаан.

Большевиктерин ол конференцияны «Ажалчы баажыныкы» үшкү каттынды улуг эвес залга эрткен. «Финляндия — Совет Эвилели» нити-дизилде Тампере салбырнын эгезининин сьезинин дугайында Ленинни музейи хоорайнын ажалчы чоннарынын салгы чоннары холдары-биле 1946 чылдың январда ол залга тургустунган. Делегей пролетариалдын улуг баштычылкынын амыдырал-чуртталгалы болган ажал-чорудуу-биле танышар, Финляндияга Ленинни кылып бергени бүгү-ле чүдөдери дөш апа боттарынын өөрүп четтиришкенин илередир дөш чурттуу бүгү булуңунарындан кижилер музейге каап турар деп, музейнин директору В. Лехтинен чугаалап турар.

Ленинни Тампере музейи совет кижилерин база улуг сонургалын хайыштыр турар. Финляндияга чөдө бергенде, олар Ийчээлжок музейин баарын боттарына алдыр кылдыр саап туралар. Чүгө 1959 чылда бөш апа мун амыг совет хамааттылар чоран. 1957 чылда Финляндияга чоруп турарынын уезинде И. С. Крушев база Ленинни музейине чоран болган В. И. Ленинни ол черге чоруп турганы-биле холбаалыг база финнерге, Совет Эвилелинин улустарына, бүгү делегейни ажалчы чоннарына аажок эргип үнелиг бүгү-ле чүдөдери оларнын каагалал келгени дөш музейин ажалчакчыларга, Финляндиянын ажалчы агызынга совет улустун «мунчаалын» өөрүп четтиришкенин илерейлээн.

Совет школачылар-биле музей үргүчү бижилжип, Москвадан, Ленинградтан, Киевтен, Норильсктен, Мурмансктен, Астраханьдан. Семипалатинсктен болган өске-дөш черлерден хүн бүрү 15 чедир чагаларын ап турар. Владимир Ильичин Финляндияга чоруп турганынын дугайында материалдарын чорудуп бөзөр, ол ишкан фин школачылар-биле бижилжешкенин организаастаарда оларга дуа чедирин уругул дөш дөш турар. Павлодир областын Александров ортук школачынын өөрнөкчилеринин чагаларынын бирээни ажалды көрдүк. Школа делегейинче оларын чорудуп берген Ленинни материалдарын дөш музейин ажалчакчыларга совет уругул өөрүп четтиргенин мада илерейлээн болду.

РСДРП-ниң IV сьезинин биче журнуу чарында Владимир Ильичин Хельсинкиге чөдө бергенине тураскааткан делгир чүдүлери улуг сонургалды болдуруп турар. Сьезинин большевик төдөөлөрүнүн үш хонук чөвүлө хуралын Ленин 1906

чылдың чазылында Хельсинкиге эрттерген. Чажыт хуралдар эрттеринин полиция бөзүн сеник салып шыда-нас болгу дөш ийги черлерин шил-лип тызырын фин өнүктөр кызып турганнар. Хуралдар болза Ластен-кодинкада таапкы фабриказынын 5 дугаарлыг баажыныга-даа, Лен-протода 29 дугаарлыг «Камгалап алырын» армиялар» деп хуралдар залга-даа эртп тургалаан. Ленин ол уезе Вебер деп фамилия-биле Вуоримехенкатуда 35 дугаар-лыг баажынын бичи өрөөнине чурттап турган ийи анык социал-демократтар — студенттер В. Хакки-ла биле С. Алаане олардан ол өрөөн-ди «хелепден алган.

Сьезинге белеткел Ленинни организаастаа улуг ажалы-биле дүжүп турган. Россиядан аалчылар апаа үргүчү келгени тургалаан. Чуртта байдалды хандыр билер чоруп-биле Ленин апаа ужурашкан финнери каш-даа уаза магаданып турган. «Сөөлүрели барын уезинде кескү социал-демократ апарган менээ Фин-ляндиянык черектерин дугайында Ленин-биле чугаалажыры хй уаза таваржып турган, ынчанга бистин чуртуулустан черектери-биле оң аажок аки таныш чорупу аскерип кааш, кончуг эдеспинин болган өөрүп турган мен» деп В. Хаккила бижээн.

1906 чылдың ноябрьда В. И. Ленин Тампереге II-ги Таммерфорс конференцияны, Котка хоорайга 1907 чылдың чайынында — РСДРП-ниң III-кү конференциянын болган Хельсинкиге 1907 чылдың ноябрьда — РСДРП-ниң IV-кү конференцияны эрттерген. Большевикни революцияларын хүлөп алырын Владимир Ильич ол конференцияларга орадажып, эң чутула айтырыгларын талазы-биле илеткелерин кылган. Ол чажыт хуралдарын организаастаарына фин ажалчылар, социал-демократтар илеспейлиг дуа-лаш, оларын айыл чок эрттерин хандырып турганнар. Котка хоорайда «Ажалчы баажыныкы» РСДРП-ниң апаа эрткен III-кү конференциянын дугайында тураскаал кылдыр 1958 чылда тураскаал сабыраш ажалчакчылар.

1907 чылда, баштайгы орус революцияны аштырганын соонда, реакция шавар-халлашкынче шил-чөдө. Хаан камгалаанын агентилер В. И. Ленинни чер болгандан дөш чоруп турганнар. 1907 чылдың ноябрынын тыңчулунда — декабрынын эгезинде Ленин Хельсинки хоорайнын чогуунда Оглыбюге чөдө берген болган чамлык уезе Винстен у-башкыларын пансионатка чурттал турган. Полицейжи шившкын-нер Ильичинин изин истеп чоруп турганнар. Жандарнаар калды-бир ламчыр чугаа дынай тырып алганда-ла, пансионаттык чурттакчыларын сонургап турар апарганда, В. И. Ленин болган апаа чедип келген Н. К. Крупская Туркуе чоруп барганнар, а оортан эрик казымын ортудуктарыне ондактыг чуга-дош кыры-биле кечип өртөш, парохода олуршканнар болган даш-тыкыже чорупканнар...

А он чылдар өрткен соонда Финляндия баш дагын В. И. Ленинге хоргалал чери апарган.

1917 чылдың август-сентябрь. Революциянын баштычылкы тылар болган ону кара-туралында аажы-лаар дөш түр чазык бүгү хаан камгалааны мобилизаастаан. Константин Петрович Иванов деп ат-биле Владимир Ильич № 293 паровозка олур-упкаш, Петроградтан Финляндияге чорупкан болган апаа 6 неделя тургузуда чурттаан. Ийчээлжок түр чазыктын шившкыннери Финляндияга катталарын үргүчү солдур ужурун Ленинге таларыштырган. Бергелер туражок чөпсөктүгү тура халышкынче большевик партия-нын белеткелни удурун Финляндиядан үргүчүлөөшкөн, Петроград-биле доктаамал харылзааны Владими Ильич тудуп турган.

Хельсинкиде Какалени шөчө сунаккан беш кал баажы-биле «Финляндия — Совет Эвилели» нити-дизилде даргазы С. К. Киль-ли хамыктык мурунда бистерин таныштырган. Хельсинкини поли-ция начальниги К. Ровионуу ында бешки калтта чарыктарында фин өнүктөр В. И. Ленинни апарып чурттадып кааннар. Полиция началь-

нигинин квартиранчы түр чазак-тын чангыс-даа агентини баажы-ларын бодавас деп олар саап турган-нар. Оң квартиранчыда Ленин чурттап турарын Ровио билген бол-ган Керенскийни шившкыннери ону калчалдыр дөш чоруп турары-нын дугайын Владимир Ильичте чугаалап турган.

Ровионуу баажыныга Ленин эки чурттап турган, ынчалза-даа поли-ция начальнигинин баажыныга чур-таары айыл чок чоруктуу талазы-биле алырга, ынды-ла ийгелдиг болбай турган. Оң-биле холбаштыр Владимир Ильич чурттаар черин со-лаан болган Усенустун «бүдөзелин-ге каш хүнде чурттаан, оң соонда паровоз машинасы А. Блумкистин Тееленкату кудумчузунда 46 ду-гаарлыг баажынында квартираны апаа тып берген. «Күрне болган революция» деп бодунуу генералдыг ажалын Блумкистерин баажыныга Владимир Ильич доозуп алган. Күрне дугайында марксисти өөр-дүн бо номуна ол хөжүдүп, оп-портунист хажымышкындардан ол өрөөнине камгалап алган.

А. Блумкист 1951 чылда мөчөн-Оң кадайы Э. Блумкист ам Хель-синкиде назмал кырааннар баажы-нында чурттап турар болган олар-ныкы Ленинни канчалдыр чажы-тынып турганын күзөлдү-биле чугаалап турар. Оларынныкы Ленин чурттап турганын Э. Блумкист биж-жөн. Мурунда каажы-даа бакылдар көрбөни чөм кылыр чере оларын-чалышканын бир каап апаа чүге кирип келгенин ынчанга ол чүгө сөөлүрели билген, Ленин Петроград-та турар болган чоокку хүндөрдө туттурган турар деп чөм бижээн орус солдуну ол баажынык эезинге ол хүлүмүрүп көргүскөн. Блум-кистерин квартиранын шилп алган-ны таарымчалыг болган, ынчанга Владимир Ильич апаа каш-даа неде-ля чурттаан.

Сентябрь 30-де, Төп Комитеттин шимтиринин сьезуар, В. И. Ленин ре-волюцук Петроградче чоок турар дөш Хельсинкиден Выборгка чедип келген. Ленинни арнын будаан Хельсинкини национал театрынын арнын будучузу кижилер анык кижил-ни кырган кижилер булуп каал-канын кончуг хомудан. Өскөртүр будааны аажок болганын өрөөнө танывазы кырган кижилер кирип кел-дирге, корга берген мен, оң мөчөн-биле байыражып чарлып турла хар-ын оң үнү танып каан мен деп Э. Блумкист чугаалап турар.

Калыг-дошкун шылгалдарын артышкан, биче сеткилдиг өг-бүлө В. И. Ленинни ады-биле холбаалыг бүгү-ле чүдөдери камнык каага-лаан. Каш чылдар мурунда Э. Блумкист бодунуу квартирандыр уш шкафты В. И. Ленинни Төп му-зейинге белек кылдыр берген, а ба-жы иштинин өске чүдөдери Там-переде Ленинни музейинде «Блум-кистерин квартираның булун-чугаагы» кылдыр тургускан. Влади-мир Ильичин ажалдап турганын солдун чанынга келген кижилер үр саадып, оң ажалдап турганы сава-ны көрүп турар. Блумкистерин анык чоран шаанда чуруттарын ханаза аскаан. Хаан сьезууну чүс-чүс чыл-дар даралы турган болзажок, фин улустун эң дөш демократын көр-гүскөн чазык чаагай арышнар орус улусту найралчы сьези-биле «кыруу хөдөр артыгар болган оң эки оолдарына дуа көргүзөриг белек чорупу илереткен.

Октябрьнын социалист Улуг революциянын тилегинин фин улуска хамаарышпас чорукту берген. Финляндиянын күрне талазы-биле хамаарышпас чорупу хүлөп көр дугайында РСФСР-ниң Узеу Комис-сарлар Чөвүлелинин доктаалына В. И. Ленин 1917 чылдың декабрь 31-де ат салган. Финлянд буржуа чазактын төдөөлөкчилеринге Совет чазактын доктаалын Владимир Ильич шуут боду Смольныйга дам-чылып берген.

Делегей пролетариаттын улуг баштычылкынын «түртүтүгөн хүчүн-ден бээр 90 чыл болур оң кал-ба-биле демделээрине белеткелни турар оң улустун кээзэ шагда өөрүп четтиришкенин ол чаагай шимтирини-биле Владимир Ильич чедип алган.

Хельсинки. П. МОНОВАЛОВ.

Дюссельдорфта чүдөк-бужар

ДЮССЕЛЬДОРФ. (СЭТА). Кор-респондент Гурьяновтуң дамчыдып турары болза:

Апрель 8-те маңа тайбың камгала-нык шимчөөшкүнүн барын-герман удуруткучуларын судтаары доозулган.

Барын Германияны катеп-чеспелеринин орунуга моондактары чөк кылыр база тайбын шимчөөшкүнүн базар соруга-биле Боннун эрге-чагы-гарыларын айтышканын сьезуар бо бужар бак политиктиг сүз чоруду-лазы эрткен чылдың ноябрь 10-да эгезуэн.

Тайбың дөш демиселчилерин барын-герман комитетинде болган оң удуруткучуларга уаур Боннун ай-тышкыны-биле прокуратураның оң нуугулдуг буруудалыгынын шынга дуушлезин Дюссельдорфка болган суд чорудуулазы бодыткан.

Зал шыгырт догдан. Залдың үнөр элечилерин аксынга чөпсөктүгү полицейжилер танымылдан турда суд шимтигелни номчаван. Тайбынын Бу-гү-делегей Чөвүлелини кечигүчү Эрвин Эккертти—9 айда, тайбын дөш демиселчилерин барын-герман комитетинде кечигүчү Герхард

Вольратты—6 айда, ажалчы Гус-тав Тиффти—5 айда кара баажыга хоругдан шимкен болган Эрх Кам-палды 500 марк акшага торгоан.

Барын Германиянын тайбың дөш эрес-дидим демиселчилерин ужу-дуржогу-биле судтаан чоруктуу ду-гайында мөдөзүн чер бөмбүрээниң бүгү чаагай сеткилдиг кижилер ха-ны килеңчөөшкөн-биле көр.

Дюссельдорфка болган судтуң шимтирин болза барын-герман эрге-чагыгарларын болган оң шү-гүзүңү чаз арын-нүүр чөк үлгелди болган.

Совет аалчыга ирак улус байыр чедирип турар

БАГДАД. СЭТА-ның корреспондентиз И. Березниковскийниң дам-чытканы болза:

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынын Бирги ораалчакчы А. И. Микоянын Багдадта Совет улетпур делгелгезинин ажалышкыны-га чөдө бергенин Практик тей-штинин сеткил ханышкын-биле уткуп, хү-дөп ап турар. Ирак Республикада А. И. Микоянын чөдө бергенин дугайында хй саныг чүдөдериңге чурттуу солуннары—хүндүлүг совет аалчынын ында барганы ийи чурттарын аразынга эң-найралчы харыл-зааларын болган калы ажалдажыгаларын хөжүдөриңге хөдөргө иди-болур деп демделген турар.

«Аз-Заман» солун мурунку чүдүлүгө мындаар бижээн: «Микоянга байыр чедиргениңе дөргө Совет Эвилелиниң тайбың политиканынга болган бистин республика-биле болган өске-даа араб чурттар-биле оң эң-найралчы харылзааларынга база-ла байыр чедирип турарыныс ол бол-ур... Бистин чурттарымыс аразынга найралды быжыгалары дөргө улустар аразынга тайбынын, найралды болган кады ажалдажыгаларын хөдөргө чутула салышкын деп санап турар бис».

«Совет Эвилелиниң хүндүлүг төдөөлөкчилеринге — арабтарын өнүгү-гө байыр чедирип тур бис» деп эгенин алаанга «Ал-Билал» солунуң демделгезин: совет-ирак харылзаалары эң чутула чүдөдөр болза тайбың кожа-хөдөс догунаашкыны, өске чурттарын иштиги черектеринге чаржалашканы, национал бот эргени хүндүлээр, улустар аразынга тайбынын камгалаарын ийи чурттарын барымдалаап турары болур. Совет Эвилели бодунуу тургустунуу келген уезинден бээр бо төөгүлүг принциптерин быжымы-биле барымдалаап келген деп ол солун айткан.

А. И. Микоянын Иракта чоруп турары

БАГДАД. СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынын Бирги ораалчакчы А. И. Микоян апрель 9-тун эртинде Ирак Республиканың күрү-нениң дөш чөвүлелиниң даргазы генерал Наджиб Ар-Рабинге чоран. Ол барымшкын уезинде А. И. Микоянын Даштыкы садмы министринин ораалчакчы И. Ф. Семичастнов, СССР-ниң ДХМ-ниң Чокчу Чөн чүк килдизинин эргелекчилерин ораалчакчы А. Д. Шиборин, а ол ышкаш СССР-ниң Иракта элчин Г. Т. Заичев удеп чораннар.

Барымшкын уезинде ирак таладан күрүнениң дөш чөвүлелиниң кечигүчү генерал Халед Нахшадани, а ол ышкаш бригадир Исмаил Ал-Арреф болган Ирак ДХМ-ниң протоколунуң начальнигин хүдөөлө-ани күтүспүр турар Абдель Керим Гейланы чоран.

А. И. Микоянын болган генерал Наджиб Ар-Рабинин аразынга найралчы беседа болган.

А. И. Микоян премьер-министр Касемге чоран

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынын Бирги ораалчакчы А. И. Микоян апрель 9-та Ирак Республиканың премьер-министри ге-нерал Абдель Керим Касемге чоран.

Камгалап министрствонуң баажында бодунуу албан кылыр тус-кай черинге А. И. Микоянын генерал Касем хүлөп алган.

А. И. Микоянын болган генерал Касемин аразынга найралчы бай-далга беседа болуп эрткен.

Чехословак Республика. Скульпторлар Витенслав Юнгбауэр, Вацлав Пихл олар Прага хоорайнын хеврин өттүндүр амыг туралар. Оларын ажалын 1960 чылдың чайында Москвага ажиттынар Чехословак делегелге салдыр.

Чурукта: скульпторлар В. Юнгбауэр биле В. Пихл оларын ажалдап турары. Фото И. Мухамы.

Таракты болган кефирни канчаар белеткээрл

Сүт продуктуларындын кефир-ни болган таракты хөйүг белет-кеп турар. Оларын чүгө мага-зиннерден сапып алыр эвес, хар-ын баажыга база кылыр.

Апаа, аллофидилдиг азы мөчп-ков тарактарын белеткээрле таб-леткалар хеврилг ажиткын херегелер болур. Оларын тускай лабораторияларга кылгаш, апте-каларда сапып турар. Таблетка бүртүндө сүт кислотаны ыгал-дырар 150 миллион амыг бак-териялар бар. Кислота болза ижин-шөйүдүгө ирииде бакте-рияларын өскүүрүн болду-рас.

Таракты азы кефирни белет-кээр мурунда оларын кудур шил банканы азы бутылканы эки чү-гөш, экиг сүт-биле иштин чайып төгөр. Хайындырган 40—50 гра-дус чылгы, чартык литр сүттү ол саваларга куткаш, оң иштинге ажиткы таблетказын сапып кил-риптер. Саваның аскын арыг са-зын-биле дуглааш, чылгы черге тургузар. Ийи шак болганда сүттү шошук-биле булгааш, ажиткыге чедир 16—18 шак иштиде сав-зынга хөдөөр арттырар. Оң соон-да тарак бөлөн алзар. Ону соок черге азы соодукчу шкаф иштин-ге шыгызар.

Белеткээр таракты ажиткы кылдыр херегелер база болур. Бир бичин шошук иштин стакан сүт-ке кударга-ла четпир. Таракты ажиткы кылдыр 5—7 хонукта херегелээр. Оон үр болганда боду-нун шынарын ол чизирер. Ийчээл-жок тарак белеткээрине оон ыпай херегелээр ажиткы таблетказын сапып алаа чогуур.

Сметанның сүттү тарак кылы-рын азы ажиткы чок сүттү боду тарактарында идөөгөр чорукту сүмөлөйин турар. Ийчээлжок кылган тарактын чүгө амазы байг болур эвес, харын ижин-шөйү-дүнү аартып микробтар оң иштин-ге кирген туруп болур.

Булуг ажиткы-биле белеткээр тарак амазын болган эки шин-гээлгиде продукт ол. Ону херег-елээр ижинин чөм хайылдырар сугарынын ыгаларын күтөл-дирер, ынчанга чөм шингөөчөл болур, кижинин чөмгө хөвү эки-жир. Оон андыга амыг сүт бактериялары көвүдөөгө «В» болган «В» витаминер тыптыр, олар нерв системазынын чогу-мчалыг ажалынга дузалыг болур.

Кефирин оң тускай мөөгүлө-ри-биле ажалдып кылыр. Олар Кавказга хей. Сөөлүг уезе ыдыг мөөгүлери агы-агы чурттарда өстүр берген. Олар аз азы са-гы өнүгү. Бактериялар болган ажиткылар оларда хей. Ол мик-роорганизмнер сүт иштинге тура, алкоголь азы хөмүрүг амыг газ алзар.

Кубаның экономиказы көдүрлүүшкүндө

АЧНИ-ниң директору Н. Хименестин телевидение дамчыштыр чугаазы

ТАВАНА. (СЭТА). Кубаның чазан-ның шимтирлээнин сьезуар Кубада чигир үнүжүн болбадырадынын талазы-биле мун-мун чаз кээзэ ажал-агыг кооперативтери тургус-тунуп турар. Ол кооперативтерин 100 муң кечигүнери — шаанда кээзэ ажал-агыг ажалчылар бол-ган тараачын кижилер Аграрлыг чазартышкынын национал институ-дунуң (АЧНИ) 80 муң калбалер хөмчөөдиг чери алырар. Келер се-зонда ол кооперативтер Кубага чиг-гир үнүжүн чыгынар бүгү хөмчө-өлүнүн чартындан эвөөш өсөс кезип бээр. Аграрлыг чазартыш-кынын национал институту ыдыг кооперативтерин кечигүнеринге бөзөри-биле 700 чаз суурларын тур-дарынын планнарын ажалдап кыл-ган. Кубаның тараачынарынын бол-ган кээзэ ажал-агыг ажалчы ажал-чынарынын шаанда аргастапып чурттап турганы казактарынын өрнүгө амыг уезин элөө каш мун чаагайды тугтуган баажынары тургустунар. Кубаның национал бан-кызы чаз кооперативтерин тургу-зарына 34 миллион песо акшаны тускайлаан.

Бо саннар болза Кубага чер чазартышкынын дугайында хөйдүлүнү «Надыг-дошкун дарлалга африканнар моон ынай шыдажып олурбастар»

МАЭ-де болушкуннар

ЛОНДОН (СЭТА). Муруну-Африка Эвилелиниң чазанын сөөк-азы ыл-дуп чорунга удураганынын дем-чаз кылдыр Ньянга хоорайнын (Кей-птаун чогуу) 25 муң африкан тур-такчылары эрес-дидим демиселни үр-гүчүлөөшкөн. Уш хоорайнын чурт-такчыларындан 11 хонук иштинде чангыс-даа кижилер ажиткы үмкөө. Эрге-чагыра черлерин чыгырттастар-га удуз апрель 7-де база бир ора-дажышкынын кылган. Ньянга хоорай-же шынгын чөпсөктөгөн поли-цейжи кезектерин болган корум-чу-румну каагалалар талазы-биле ше-ригн келдирткен. Полицейжи тап-нылыдар баажынарже кире талжы бергелер, африканнары туткулап ап, оларын шыныгыг чык машина-ларыга олуртутулаш, Кейптаун хоорайже чоруп турганнар.

МАЭ-де сөөк-азы ыгаларынын үлгүлөдигерин Англияда дошкун килеңчөөшкөн-биле» уткаан. «Афри-

каларга удуз Муруну-Африка Эви-лелиниң эрге-чагыргаларын чоруду-п турар кеземче шаажылаарына-га бүгү англичаннар улам-на килең-чөп туралар» деп хөдөөшө лейб-ристерин Тавтеге болган конферен-цияныга чүе чугаалап тура лей-бористин партиянын удуруткучу Гейтскал меделгезин. МАЭ-де болуш-кун болза «кара кештиг кижилер чүгө кара кештиг болганы-биле ак кештиглерге үргүлү чыгырткан ту-рар ужурут дээр хевирге ула-дырган Апартеидтин политиказын чыгышын чөк түңчел» деп Гейт-скеал айткан.

МАЭ-де сөөк-азы ыгаларынын үлгүлөдигерин буруу шаап турар КНО-нун Айыл чон чорук Чөвүлелиниң резолюциязы дөш бодыла-рындан ийталган Англиянын чазан Гейтскал шүгүмчүлөөн.

Ол ышкаш чуртта ажал чок ч-руктуң дыка кызырып турарын Хименес демделгезин.

«Надыг-дошкун дарлалга африканнар моон ынай шыдажып олурбастар»

МАЭ-де болушкуннар

ЛОНДОН (СЭТА). Муруну-Африка Эвилелиниң чазанын сөөк-азы ыл-дуп чорунга удураганынын дем-чаз кылдыр Ньянга хоорайнын (Кей-птаун чогуу) 25 муң африкан тур-такчылары эрес-дидим демиселни үр-гүчүлөөшкөн. Уш хоорайнын чурт-такчыларындан 11 хонук иштинде чангыс-даа кижилер ажиткы үмкөө. Эрге-чагыра черлерин чыгырттастар-га удуз апрель 7-де база бир ора-дажышкынын кылган. Ньянга хоорай-же шынгын чөпсөктөгөн поли-цейжи кезектерин болган корум-чу-румну каагалалар талазы-биле ше-ригн келдирткен. Полицейжи тап-нылыдар баажынарже кире талжы бергелер, африканнары туткулап ап, оларын шыныгыг чык машина-ларыга олуртутулаш, Кейптаун хоорайже чоруп турганнар.

МАЭ-де сөөк-азы ыгаларынын үлгүлөдигерин Англияда дошкун килеңчөөшкөн-биле» уткаан. «Афри-

каларга удуз Муруну-Африка Эви-лелиниң эрге-чагыргаларын чоруду-п турар кеземче шаажылаарына-га бүгү англичаннар улам-на килең-чөп туралар» деп хөдөөшө лейб-ристерин Тавтеге болган конферен-цияныга чүе чугаалап тура лей-бористин партиянын удуруткучу Гейтскал меделгезин. МАЭ-де болуш-кун болза «кара кештиг кижилер чүгө кара кештиг болганы-биле ак кештиглерге үргүлү чыгырткан ту-рар ужурут дээр хевирге ула-дырган Апартеидтин политиказын чыгышын чөк түңчел» деп Гейт-